

ФУНКЦЫИ ПАРАТАКСІЧНЫХ ЗЛУЧНІКАЎ Ў СУЧАСНЫХ УСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОВАХ

Для паратаксічных злучнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах уласцівыя як агульныя, так і прыватныя функцыі. Агульнай дваадзінай функцыяй з'яўляецца забеспячэнне сувязі і паказчыка адносін паміж рознымі сінтаксічнымі адзінкамі.

Безумоўна, злучнікавая сувязь і пароджаная ёю адносіны могуць рэалізавацца па-рознаму, у адпаведнасці з чым выдзяляецца некалькі прыватных функцый гэтых злучнікаў. Самай істотнай з'яўляецца канструктыўная функцыя, сутнасць якой складае ўласцівасць злучнікаў аб'ядноўваць кампаненты рознага характару, рознага ўзроўню і рознай ступені складанасці, уласцівасць утвараць з адных адзінак другія. Роля злучніка выяўляецца у тым, што ён аказваецца граматычным цэнтрам, канструктыўнай асновай новай сінтаксічнай адзінкі. Асабліва рэльефна рэалізуецца канструктыўная функцыя паратаксічных злучнікаў пры арганізацыі аднародных радоў кампанентаў у структуры ўскладненага і складаназлучнага сказаў: *Шумят и плещут волны* (Горький); *Была нялёгкай работа, але была яна у ахвоту* (Бялевіч). Злучнікі актыўна ўдзельнічаюць у афармленні структурнай і сэнсавай цэласнасці сказа, характарызаваюць усе пабудаваныя з іх дапамогай канструкцыі (а не асобныя іх кампаненты) і выступаюць у якасці адпаведнага паказчыка выражаных адносін. Праўда, яны не называюць гэтых адносін, але заўсёды сігналізуюць аб іх характары.

3 канструктыўнай цесна звязана тэкстаўтваральная функцыя, якая рэалізуецца ў тых выпадках, калі злучнікі аб'ядноўваюць самастойныя сказы або іх аналагі ў тэксце: *Шел снег. И довольно долго* (Пришвин); *Тепло, затишно, привітно. А от не засну, хоч убий* (Тютюнник). Забяспечваючы цэласнасць і звязнасць паасобных адзінак на працягу ўсяго тэксту, злучнікі завастраюць увагу на "паслядоўным, лагічным развіцці ўнутрытэкставага зместу, служаць раскрыццю сэнсавай структуры тэксту" (А. Сіманян).

Ад канструктыўнай і тэкстаўтваральнай функцый істотна адрозніваюцца ўставачна-каменціравальная і пачынальна-афектыўная функцыі, якія зрэдку выконваюцца некаторымі паратаксічнымі злучнікамі. Уставачна-каменціравальная функцыя рэалізуецца пры ўключэнні ў сказ устаўных канструкцый, якія звязаны з ім па сэнсу і каменціруюць яго змест: *Вярхом на кані – і так кожны дзень – гарцуе цівун сярод стомленых жней* (Бядуля). Пачынальна-афектыўную функцыю злучнікі выконваюць тады, калі яны размяшчаюцца ў пачатку самастойных сказаў, якіх няма да чаго далучаць у тэксце, напрыклад: *А дождж ішоў* (Быкаў). Безумоўна, характар такіх канструкцый сведчыць аб тым, што ў даным выпадку злучнікі выконваюць не столькі сваю ўласную функцыю, колькі функцыю адпаведных часціц.

Акрамя таго, паратаксічныя злучнікі могуць выконваць камунікатыўную і эмацыянальна-экспрэсіўную функцыі, паколькі з

дапамогай гэтых злучнікаў устанаўляюцца розныя сэнсавыя і эмацыянальна-экспрэсіўныя сувязі паміж асобнымі кампанентамі маўленчай плыні, ажыццяўляецца лагічнае чляненне маўленчых адрэзкаў, перадаюцца і ўспрымаюцца значэнне цэлага і адносіны да яго асобных частак. Злучнікі з'яўляюцца сродкам выдзялення і акцэнтавання рэмы, павышэння эмацыянальнасці і узмацнення экспрэсіўнасці выказвання, рэалізаванага ў сказе. Не выпадкова злучнікавыя канструкцыі актыўна выкарыстоўваюцца ў якасці розных стылістычных фігур (зеўгма, градацыя, антытэза, полісіндэтон і інш.) для адлюстравання адпаведных з'яў аб'ектыўнай рэчаіснасці. Вялікія магчымасці выбару той ці іншай фігуры, звязаныя з разнастайнасцю злучнікавых спалучэнняў, рэалізуюцца ва ўмовах канкрэтнага кантэксту і вызначаюцца яго семантыка-сіntaxічнымі і функцыянальна-стылістычнымі асаблівасцямі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ